

Mirosław Marczak*

SKUTECZNOŚĆ DZIAŁAŃ WŁADZ SAMORZĄDOWYCH POMORZA NA RZECZ ROZWOJU TURYSTYKI

Zarys treści: W niniejszym opracowaniu przedstawiono koncepcję badania skuteczności działań władz samorządowych Pomorza, podejmowanych na rzecz rozwoju funkcji turystycznej. Według kolejności analizowanych zagadnień w artykule ukazano:

- proces selekcji (doboru) jednostek samorządowych do badań,
- istotę skuteczności, jako jednej z postaci sprawnego działania, ocenianego
- z punktu widzenia zbliżania się do wyznaczonego celu,
- etapy badania skuteczności działań władz badanych jednostek samorządowych, podejmowanych na rzecz rozwoju turystyki, na tle kształtowania się przyjętych mierników jej oceny w latach 1998-2004.

Słowa kluczowe: skuteczność, jednostka samorządowa, turystyka.

Dobór jednostek samorządowych do badań

Na obszarze Polski delimitowano siedem wielkich makroregionów turystycznych¹. Przyjmując kryterium geograficzne badaniem objęto turystyczny makroregion Wybrzeża Morza Bałtyckiego i Pojezierza Pomorskiego², natomiast według kryterium administracyjnego – utworzone w 1999 r. dwa województwa: pomorskie i zachodniopomorskie (*Ustawa..., 1998*)³.

Analizowane województwa dysponują znacznym potencjałem turystycznym. Odznaczają się niepowtarzalnymi w skali kraju, a nawet świata walorami turystycznymi (zwłaszcza przyrodniczymi), które mogą stanowić

* adiunkt, Zakład Turystyki, Instytut Ekonomii i Zarządzania, Politechnika Koszalińska

¹ Przy delimitacji na regiony turystyczne kierowano się dwiema zasadami. Pierwsza z nich dotyczyła przeważającego udziału cech danego obszaru, atrakcyjnych pod względem turystycznym (np. geofizycznych, historycznych i kulturowych), druga – faktycznego kształtowania się strumieni ruchu turystycznego (Barteczko, Grabowski, Wrzosek, 2003, s. 28).

² K. Barteczko, J. Grabowski, A. Wrzosek, *Analiza przewag konkurencyjnych polskich regionów na europejskim rynku turystycznym, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego w Warszawie*, Warszawa 2003, s. 28.

³ Badany obszar obejmuje 41 195 km², co stanowi 13,1% ogólnej powierzchni kraju (Bochiński, Zawadzki, 1999, s. 243-373). Zamieszkuje go blisko 3,9 mln ludzi, czyli 10,1% ogólnej liczby ludności w Polsce (*Rocznik statystyczny..., 2004, s. 146*).

podstawę dla jeszcze bardziej dynamicznego, lecz zrównoważonego rozwoju funkcji turystycznej na tych terenach (Marczak, 1999b, s. 175-177). Dotyczy to zarówno unikalnych walorów przyrodniczych, jak również antropogenicznych. O atrakcyjności badanego regionu decydują następujące czynniki: bliskość morza, długa linia brzegowa (ok. 500 km), duża powierzchnia wód śródlądowych stojących i płynących (pomorskie – 9,6%, zachodniopomorskie – 12,0%), wysoka lesistość terenu (pomorskie – 35,4%, zachodniopomorskie – 34,2%, średnia krajowa – 28,3%), duża powierzchnia wód morskich wewnętrznych (444,3 km², tj. 58,6% ogółu powierzchni tych wód w Polsce), ekologicznie czyste środowisko, występowanie obszarów chronionych, bogata fauna, sprzyjający rekreacji bodźcowy bioklimat w pasie nadmorskim (Szwichtenberg, 2004a, s. 196-197).

Tabela 1. Badane jednostki samorządowe
Table 1. Local government units

Lp.	Województwo	Jednostka samorządowa	Analizowane jednostki samorządowe		
			w badanych województwach	w liczbach bezwzględnych	(%)
1	Pomorskie	Powiaty	19	10	52,6
		Gminy	123	81	65,9
		Razem	142	91	64,1
2	Zachodniopomorskie	Powiaty	20	14	70,0
		Gminy	114	99	86,8
		Razem	134	113	84,3
3	Łącznie	Powiaty	39	24	61,5
		Gminy	237	180	75,9
		Razem	276	204	73,9

Źródło: *Obwieszczenie...*, (2001).

Source: *Obwieszczenie...*, (2001).

Na badanym obszarze znajduje się dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna, zwłaszcza baza noclegowa, dostosowana swym standardem do oczekiwań różnych segmentów potencjalnych turystów (zachodniopomorskie – 1 miejsce w kraju pod względem liczby miejsc noclegowych w 2005 r. – ponad 105 tys.; pomorskie – 2 miejsce – ponad 85 tys. miejsc noclegowych) – *Turystyka...*, (2006, s. 13). Stanowiło to 33,4% wszystkich miejsc noclegowych w kraju.

W latach 2003-2005 przeprowadzono badania ankietowe z 276 samorządami Pomorza. Ankieta dotyczyła funkcjonowania turystyki na tym terenie. Na ankietę odpowiedziały 204 jednostki samorządowe z terenu dwóch województw, tj. 73,9% wszystkich samorządów (tab. 1). Odpowiedzi udzielono m.in. w 24 powiatach (61,5%) oraz 180 gminach (75,9%). W województwie

pomorskim łącznie na ankietę odpowiadano w 91 przypadkach (64,1%). Ankietę odesłało 81 gmin oraz 10 powiatów. Natomiast w województwie zachodniopomorskim ankietę odesłało 113 jednostek samorządu terytorialnego (84,3%). Odpowiedzi udzieliło 99 gmin oraz 14 powiatów.

Ze względu m.in. na uwzględnienie dużej populacji badanych obiektów można założyć, że uzyskane wyniki są miarodajne i reprezentatywne. Należy również podkreślić, iż w niniejszym opracowaniu, celem uzyskania większej przejrzystości badań, dokonano podziału analizowanych jednostek samorządowych w zależności od stopnia atrakcyjności turystycznej (gminy nadmorskie, pojezierne, pozostałe).

Na ankietę nie odpowiedziały głównie gminy, które nie liczą się na turystycznej mapie Pomorza, tj. w województwie pomorskim – położone poza Pojezierzem Kaszubsko-Bytowskim i wybrzeżem Bałtyku (prócz gmin Choczewo i Krokowa), w województwie zachodniopomorskim – z wyjątkiem gminy Kołobrzeg, położone w południowo-zachodniej części województwa (m.in. gminy: Boleszkowice, Kozienice, Lipiny, Mieszkowice, Moryń, Przelewice). Natomiast powiaty, które nie udzieliły odpowiedzi, to m.in.: choszczeński, kamieński, pyrzycki (województwo zachodniopomorskie) oraz kartuski, kwidzyński, malborski, nowodworski, wejherowski (województwo pomorskie).

Pojęcie skuteczności jako miernika sprawnego działania

Skuteczność jest cechą, która obok ekonomiczności i korzystności powszechnie uważana jest za podstawową miarę sprawnego działania, ocenianego pod względem zbliżania się do celu, jaki został zamierzony i stanowi podstawę tej oceny⁴. Działanie jest skuteczne wówczas, gdy dany podmiot osiągnął cel w pełni lub w jakimś stopniu, albo umożliwił sobie lub ułatwił jego osiągnięcie w przyszłości ($W=P$; $S=1$)⁵. W przypadku, gdy podmiot nie zbliżył się do celu, działanie jest nieskuteczne (obojętne – $W=0$; $S=0$), a gdy osiągnięcie celu utrudnił lub wykluczył – przeciwnie skuteczne ($W<0$; $S<1$).

⁴ Według J. Zieleniewskiego (1972, s. 242), oprócz skuteczności podstawowymi miarami sprawnego działania są: korzystność (K) – określająca różnicę między wyrażonymi wartościowo efektami, a kosztami działania; ekonomiczność (E) – wyrażona stosunkiem (w ujęciu wartościowym) uzyskanych efektów, do poniesionych kosztów; jeśli stosunek ten jest większy od jedności, to działanie uważa się za efektywne ekonomicznie; gdy $E<1$ wówczas działanie jest nieefektywne ekonomicznie; natomiast wartość $E=1$ oznacza działanie ekonomicznie obojętne.

⁵ Skuteczność oblicza się według wzoru:

$$S = W/P \quad (1)$$

gdzie: W – oznacza osiągnięty rezultat (wynik) działania, P – założony rezultat (cel) działania.

W pewnych przypadkach cel można osiągnąć tylko w całości. Wtedy skuteczność jest niestopniowalna. Gdy cel daje się podzielić na elementy, skuteczność jest stopniowalna⁶.

Klasyyczna definicja każdego pojęcia wymaga, by było ono określone per genus proximum et differentiam specificam, czyli przez rodzaj najbliższy i różnicę gatunkową. Skuteczność jest miarą sprawnego działania, zatem rodzajem najbliższym dla niej jest pojęcie sprawności, na którą składają się takie cechy, jak: ekonomiczność, skuteczność, korzystność, dokładność, szczegółowość, wydajność, racjonalność, zręczność, zwinność, wytrzymałość, szybkość, niezawodność, intensywność, prostota, staranność.

Według T. Kotarbińskiego (1975, s. 117) oraz J. Zieleniewskiego (1972, s. 242) pojęcie sprawności ma wiele znaczeń, z których najważniejsze to:

- sprawność analityczna (uniwersalna), odnosząca się z osobna do każdej z cech opisujących jakiś aspekt składający się na pojęcie sprawności,
- sprawność syntetyczna – obejmująca naraz wszystkie cechy.

Według K. Sobolewskiego (1998, s. 132), nie ma praktycznie możliwości bezpośredniego zdefiniowania sprawności w ujęciu syntetycznym. Taka możliwość powstaje tylko wtedy, gdy oprzemy się, chociaż na jednej z jej miar szczególnych (wówczas mamy do czynienia ze sprawnością analityczną) lub wielu naraz (analizujemy wtedy dowolnie wybrany zestaw sprawności uniwersalnych). To ostatnie ujęcie mimo niewątpliwego waloru poznawczego (wskazuje na złożoność pojęcia sprawności), ma również istotną wadę, gdyż nie wiemy jak sumować poszczególne formy przejawiania się sprawności.

Przyjęte rozumienie sprawności syntetycznej jest określeniem jej merytorycznego zakresu, który zawarty jest w sprawnościach analitycznych. Pojęcia wyznaczające ten zakres w ujęciu prakseologicznym mogą być różnie rozumiane. Jak wiadomo, prakseologia jest ogólną teorią sprawnego działania. Zajmuje się wypracowywaniem ogólnych zasad, które mogą służyć albo jako kryteria ocen organizacji działań, albo jako wskazania lub wytyczne do usprawniania organizacji działań. Do pierwszej grupy zasad prakseologicznych (kryteria ocen), zaliczyć można analizowaną w rozprawie skuteczność, a także ekonomiczność, korzystność, racjonalność działania oraz inne o mniejszym znaczeniu. Do drugiej zaś (zasady usprawniania działań) – rozdzielanie i kumulowanie działań, aktywizowanie i ograniczanie działania, koncentrowanie działań i specjalizację w działaniu, organizowanie i racjonalizację działań.

W niniejszym opracowaniu przyjęto dwa główne bloki analizy skuteczności działań badanych gmin, tj.:

⁶ Stopniowalna jest również przeciwskuteczność, gdyż wywołane działaniem utrudnienie może mieć różną skalę. Stopniowaniu nie podlega natomiast nieskuteczność (obojętność) – Sobolewski (1998, s. 131).

- działania ekonomiczne i organizacyjne (pozamarketingowe), podejmowane przez analizowane gminy (m.in. pozycja turystyki na tle innych funkcji gospodarczych, działania planistyczne, działania proinwestycyjne, funkcjonowanie turystyki w strukturach analizowanych gmin, przygotowywanie kadr turystycznych itp.),
- działania z zakresu marketingu, głównie promocyjne (m.in. sezonowość prowadzonych działań promocyjnych, charakterystyka docelowych rynków odbiorców oferty turystycznej, charakterystyka wykorzystywanych instrumentów promocyjnych, charakterystyka posiadanych markowych produktów turystycznych, inne działania związane bezpośrednio lub pośrednio z promocją turystyczną).

Etapy badania skuteczności działalności proturystycznej gmin Pomorza na tle przyjętych mierników jej oceny

Celem nadrzędnym niniejszego opracowania jest ukazanie modelowej koncepcji oceny skuteczności działań władz gminnych Pomorza, podejmowanych na rzecz rozwoju turystyki. Zamierzeniem autora jest wskazanie określonych działań (lub czynników wpływających na te działania), które mogą okazać się najbardziej pożądane, w ich dążeniach do aktywizacji turystyki. Przedstawiony układ analizy i oceny skuteczności działań dotyczy kluczowych aspektów w zakresie dążeń badanych gmin, zmierzających do rozwoju funkcji turystycznej. Zaproponowany schemat badań obejmuje trzy główne etapy, tj.:

1. Analizę i ocenę gospodarki turystycznej badanych jednostek samorządowych (m.in.: pozycja turystyki na tle innych funkcji gospodarczych, główne sfery działalności badanych gmin w zakresie rozwoju turystyki, miejsce turystyki w strategiach rozwoju, działania proinwestycyjne, miejsce turystyki w strukturze organizacyjnej urzędów gmin, współpraca badanych gmin z branżą turystyczną, nakłady ponoszone na aktywizację turystyczną oraz działania podejmowane w zakresie promocji turystycznej);
2. Analizę z wykorzystaniem testów statystycznych, mającą na celu z jednej strony – wykazanie istotnych statystycznie związków, między 50 badanymi działaniami władz gmin, a przyjętymi miernikami, z drugiej zaś – wykazanie różnic pomiędzy poszczególnymi klasami gmin, w ramach przyjętych przez autora kryteriów oceny; ponadto zakwalifikowano poszczególne działania gmin do umownie przyjętych

klas skuteczności⁷;

3. Modelowe (teoretyczne) określenie poziomu skuteczności oraz siły wpływu 10 wyselekcjonowanych w wyniku badań czynników (działań), na poziom rozwoju turystyki w analizowanych gminach⁸.

Do badania skuteczności działań analizowanych gmin w zakresie rozwoju turystyki wybrano dwie zmienne (mierniki):

- wartość wskaźnika Baretje'a-Deferta w 2004 r. oraz
- średnią dynamikę liczby udzielonych noclegów w analizowanych gminach w latach 1998-2004.

Dane niezbędne do wyliczenia wartości wskaźnika Baretje'a-Deferta oraz określenia średniej dynamiki liczby udzielonych w badanych gminach noclegów, uzyskano na podstawie tabulogramów Głównego Urzędu Statystycznego oraz na podstawie kwestionariuszy ankietowych wypełnionych przez pracowników analizowanych urzędów miast i gmin. Autor w pełni zdaje sobie sprawę z niedoskonałości obecnego systemu gromadzenia danych statystycznych. W związku z powyższym, przy wyliczaniu wartości wskaźnika Baretje'a-Deferta, nie uwzględniono np., liczby miejsc noclegowych, znajdujących się w kwaterach prywatnych⁹ zlokalizowanych na rozpatrywanym obszarze, ponieważ obecnie GUS nie prowadzi statystyki w tym zakresie.

Wskaźnik Baretje'a-Deferta (W_D) jest podstawowym miernikiem rozwoju funkcji turystycznej na danym obszarze¹⁰ (Warszyńska, Jackowski, 1979, s.

⁷ Wydzielono je w oparciu o wartości poziomu istotności testu niezależności (p) z dwoma miernikami, tj. wskaźnikiem Baretje'a-Deferta oraz średnią dynamiką dotyczącą liczby udzielonych noclegów. Ustalono przedziały to:

- klasa I – obejmuje działania, które wywierają istotny wpływ na obydwa mierniki,
- klasa II – dotyczy działań, które wywierają istotny wpływ tylko na jeden z przyjętych mierników,
- klasa III – działania, które nie wykazują związku statystycznego z żadnym z mierników.

⁸ Analiza potencjalnego wpływu 10 czynników na wartości wskaźnika Baretje'a-Deferta oraz liczbę udzielonych noclegów.

⁹ Należy jednak podkreślić, że kwatery prywatne stanowią obecnie istotną część całkowitej bazy noclegowej w analizowanych jednostkach terytorialnych.

¹⁰ Wskaźnik Baretje'a-Deferta oblicza się według wzoru:

$$W_D = \frac{L \cdot 100}{P} \quad (2)$$

gdzie: L – liczba miejsc noclegowych, P – liczba stałych mieszkańców.

Przedstawiony wskaźnik oraz uzyskane za jego pomocą wyniki, mogą jednak wzbudzać pewne wątpliwości, w szczególności wobec jednostek administracyjnych o wysokiej gęstości zaludnienia. Dlatego w literaturze przedmiotu można spotkać nieco inne podejście do problemu. Przykład stanowi zaproponowany przez A. Schwichtenberga i J. Borzyszkowskiego (2000, s. 9) wskaźnik frekwencji:

42). Określa liczbę miejsc noclegowych przypadającą na 100 mieszkańców, a więc poziom zagospodarowania turystycznego. Zakładając, że gminy za jeden z zamierzonych celów w dążeniu do rozwoju funkcji turystycznej, przyjmują rozwój ilościowy bazy turystycznej (np. zwiększenie liczby miejsc noclegowych), wydaje się oczywiste, iż wszelkie działania podejmowane przez badane samorządy w tym zakresie, powinny zostać przeanalizowane pod kątem istotności statystycznej z tym wskaźnikiem.

Uzyskany wynik od 1-100 świadczy o niewielkim zagospodarowaniu turystycznym. Natomiast wskaźnik powyżej wartości 100 oznacza, że na danym obszarze zaczyna wykształcać się funkcja turystyczna (Warszyńska, Jackowski, 1979, s. 42). Inny, chociaż nawiązujący do ww. podział zaproponował A. Szwichenberg (2006, s. 102). W odniesieniu do tego wskaźnika wyróżnił on pięć klas, tj.:

- I – gminy z wybitnie rozwiniętą funkcją turystyczną (powyżej 1000),
- II – bardzo dobrze (500-1000),
- III – dobrze (100-499),
- IV – słabo (50-99),
- V – bardzo słabo (0-49).

Nawiązując do wymienionych podziałów w niniejszej rozprawie badane gminy podzielono według wartości wskaźnika Baretje'a-Deferta na trzy klasy¹¹:

- I – gminy o wysokiej wartości wskaźnika – 100 i więcej,
- II – gminy o średniej wartości wskaźnika – od 10 do 99,
- III – gminy o bardzo niskiej wartości wskaźnika – poniżej 10.

Wprowadzenie trzech klas (zamiast dwóch podstawowych) czyni analizę pełniejszą. W pierwszej klasie znalazło się 6 gmin (g. Dziwnów, g. Łeba, g. Mielno, g. Rewal, g. Międzyzdroje, g. Ustronie Morskie), w drugiej – 25, a w trzeciej – 149. Ponadto, jak pokazały kolejne badania, gminy z klasy poniżej 10 oraz od 10 do 99 nie są jednorodne i w zakresie badanych czynników

$$W_F = \frac{N_u \cdot 100}{P \cdot t} \quad (3)$$

gdzie: W_F – wskaźnik frekwencji (wykorzystania bazy noclegowej), N_u – liczba udzielonych noclegów, P – liczba stałych mieszkańców, t – liczba dni w danym okresie. Jak podają ww. autorzy, zastosowanie tego wskaźnika umacnia wartościowo pozycję jednostek osadniczych bądź samorządowych, w których istniejąca baza noclegowa jest wykorzystana w największym stopniu. Ponadto należy zauważyć, że samo istnienie bazy noclegowej nie powoduje skutków ekonomicznych, ale dopiero jej wykorzystanie i napływ turystów.

¹¹ A. Szwichenberg (2006) zastosował ww. podział tylko do gmin nadmorskich, które w większości odznaczają się dobrze i bardzo dobrze rozwiniętą funkcją turystyczną. Większość badanych gmin pojeziernych charakteryzuje się dość niskimi wartościami wskaźnika Baretje'a-Deferta, stąd też wprowadzono do badań kolejne, uszczegółowiające, klasy.

zachowują się różnie, co uzasadnia zasadność przyjętego podziału.

Drugim miernikiem wykorzystanym w niniejszej rozprawie do oceny skuteczności działań podejmowanych przez analizowane gminy na rzecz rozwoju turystyki, jest średnia dynamika liczby udzielonych noclegów, dotycząca lat 1998-2004. Liczba udzielonych noclegów jest elementem określającym stopień wykorzystania bazy noclegowej, pośrednio wpływającym na stopień rozwoju funkcji turystycznej¹². W niniejszym opracowaniu na potrzeby analizy statystycznej, wyróżniono trzy klasy określające dynamikę liczby udzielonych noclegów w badanych gminach, tj.:

- dynamikę rosnącą (do klasy tej zakwalifikowano na Pomorzu 70 gmin),
- dynamikę malejącą (69) oraz
- brak udzielonych noclegów (41).

Przeprowadzona analiza wykazała, że najwyższy średni przyrost liczby udzielonych noclegów w latach 1998-2004, odnotowano w g. Suchań (97,5%), g. Wejherowo (95,9%), g. Karlino (93,3%), g. Bierzwnik (69,1%) oraz g. Karnice (63,3%). Natomiast największa dynamika malejąca, dotyczy takich jednostek samorządowych, jak: g. Tuchomie (48,2%), g. Stepnica (44,9%), g. Kępice (42,9%).

Do wyznaczenia ww. klas dynamiki, dotyczącej liczby udzielonych noclegów, przyjęto cztery założenia, tj.:

1. Jeśli w całym badanym okresie (1998-2004) nie udzielono noclegów – gminy zakwalifikowano do klasy – „brak”;
2. Jeśli liczba udzielonych noclegów w 2004 r. wyniosła zero (0), dynamiki nie wyznaczano – klasa „brak”;
3. Jeśli w całym rozpatrywanym okresie (1998-2004) noclegi były udzielane, wówczas do obliczenia średniej dynamiki wykorzystywano wzór średniej geometrycznej¹³. Wartości podano w procentach, wynik dodatni informuje o ile procent średnio przyrastała liczba udzielanych noclegów z roku na rok – klasa „dynamika wzrostowa”, wynik ujemny informuje o ile procent średnio malała liczba udzielanych noclegów z roku na rok – klasa „dynamika malejąca”¹⁴;

¹² Jest to wskaźnik określający stopień wykorzystania przez turystów bazy noclegowej, który według A. Schwichtenberga i J. Borzyszkowskiego (2000, s. 9) determinuje rozwój funkcji turystycznej. Im wyższe jej wykorzystanie, tym efektywniej mogą funkcjonować pozostałe typy bazy turystycznej (gastronomiczna, komunikacyjna, towarzysząca) oraz przedsiębiorstwa paraturystyczne (handel, banki itp.).

¹³ Przedstawia się on następująco:

$$\bar{\Delta} = n^{-1} \sqrt[n]{\frac{y_n}{y_1}} - 1 \quad (4)$$

gdzie: y_n – liczba udzielonych noclegów w roku 2004, y_1 – liczba udzielonych noclegów w roku 1998, n – liczba lat ($n=7$), $n-1$ – liczba zmian ($n-1=6$).

¹⁴ Nomenklaturę przyjęto za M. Sobczakiem (1997, s. 45).

4. Jeśli liczba udzielonych noclegów w części badanego okresu (np. 1998-2001) wynosiła zero (0), a następnie powyżej 0 – dynamikę wyznaczano z podokresu, w którym noclegi były faktycznie udzielane, pomijano okres, w którym nie udzielano noclegów.

Korelacja pomiędzy wskaźnikiem Baretje'a-Deferta, a liczbą udzielonych noclegów w analizowanych gminach (dla roku – 2004) wynosiła $r = 0,68$. Oznacza to dodatnią zależność o przeciętnej sile pomiędzy tymi zmiennymi (w gminach o większej wartości wskaźnika Baretje'a-Deferta udziela się większej liczby noclegów). Dla celów statystycznych jednoczesne zastosowanie tych dwóch zmiennych jest pozbawione sensu, z uwagi na uzyskanie zbieżnych wyników. Natomiast badanie korelacji pomiędzy wskaźnikiem Baretje'a-Deferta, a średnią dynamiką liczby udzielonych noclegów dało wartość $r = 0,09$, co świadczy o niezależności zmiennych. Oznacza to, iż przyrost liczby udzielonych noclegów może być dodatni bądź ujemny bez względu na to, czy gmina jest silnie rozwinięta turystycznie (wysoka wartość wskaźnika Baretje'a-Deferta), czy też jest słabo rozwinięta turystycznie (małe wartości wskaźnika Baretje'a-Deferta).

Wyżej wspomniana niezależność statystyczna między wartością wskaźnika Baretje'a-Deferta, a średnią dynamiką liczby udzielonych noclegów, zdecydowała o wyborze właśnie tych dwóch zmiennych, do badania skuteczności działań władz samorządowych podejmowanych na rzecz rozwoju turystyki.

W niniejszym opracowaniu do badania zależności pomiędzy zmiennymi wykorzystano test χ^2 . Test ten służy do badania zależności pomiędzy dwiema zmiennymi mającymi dowolny charakter ilościowy, bądź jakościowy. Hipoteza zerowa zakłada, że dwie zmienne są niezależne, a przeciwko stawia się hipotezę alternatywną, że dwie zmienne są zależne¹⁵.

Zamiast porównywania wartości empirycznej (χ_e^2) i teoretycznej testu χ^2 , niezależności podano tzw. poziom p , określający prawdopodobieństwo popełnienia błędu polegającego na uznaniu za słuszną hipotezę alternatywną

¹⁵ Dla próby liczy się statystykę empiryczną Pearsona zgodnie ze wzorem:

$$\chi_e^2 = \sum_i \sum_j \frac{(n_{ij} - np_{ij})^2}{np_{ij}} \quad (5)$$

gdzie: n_{ij} – liczebności empiryczne, np_{ij} – liczebności teoretyczne, przy założeniu braku związku pomiędzy zmiennymi.

Wartość empiryczną testu (χ_e^2) porównuje się ze statystyką teoretyczną $\chi_i^2(\alpha; (k-1)(r-1))$ odczytaną z tablic. Wartość α jest prawdopodobieństwem popełnienia błędu polegającego na odrzuceniu hipotezy zerowej w przypadku, gdy jest ona prawdziwa, a wartości k i r oznaczają liczbę wariantów, według których podzielono zbiorowość. Jeżeli $\chi_e^2 < \chi_i^2$ to hipotezy zerowej odrzucić nie można. W przeciwnym przypadku hipotezę zerową odrzucamy (Jóźwiak, Podgórski, 1998, s. 358).

o występowaniu zależności, w przypadku, gdy prawdziwa jest hipoteza zerowa o niezależności. W praktyce wartości poziomu p mniejsze od 0,05 traktuje się jako świadczące o zależności, a wartości większe od 0,05 świadczące o niezależności (Józwiak, Podgórski, 1998, s. 360).

Do pomiaru siły zależności dwu zmiennych ułożonych w tablicy kontyngencji służy tzw. **współczynnik kontyngencji (C)**¹⁶. Przyjmuje on wartości z przedziału (0;1). Im bliżej 1, tym zależność między zmiennymi jest silniejsza, natomiast im bliżej 0, tym zależność jest słabsza. W praktyce do oceny siły zależności między zmiennymi wyróżnia się cztery klasy:

- wartości powyżej 0,7 – informują o silnej zależności,
- wartości z przedziału 0,3-0,7 – o przeciętnej zależności,
- wartości z przedziału 0,1-0,3 – o słabej zależności,
- wartości mniejsze od 0,1 traktuje się jako informujące o nikłej zależności (Sobczak, 1997, s. 221).

Dodatkowo w przypadku cech ilościowych wyznaczono średnią arytmetyczną, która służy do wyznaczenia przeciętnego poziomu wartości badanej zmiennej¹⁷. Do analizy wybranych zmiennych wyznaczono natomiast kwartyle: kwartyl pierwszy (Q25), medianę oraz kwartyl trzeci (Q75), dzielące szereg danych na poszczególne ćwiartki. Wartości średnie oraz kwartyle posłużą do hierarchizacji gmin pod względem badanych zmiennych ilościowych w zakresie badanych kategorii.

Reasumując, w opracowaniu przedstawiono autorską koncepcję badania skuteczności działań, podejmowanych przez władze analizowanych gmin Pomorza na rzecz rozwoju turystyki. Zamierzeniem autora jest przede wszystkim wyodrębnienie tych działań gmin (lub czynników wpływających na te działania), które mogą okazać się najbardziej pożądane, w ich dążeniach do aktywizacji tej funkcji gospodarczej.

¹⁶ Wylicza się go w oparciu o wzór:

$$C = \sqrt{\frac{\chi_e^2}{\chi_e^2 + n}} \quad (6)$$

gdzie: *oznaczenia jak wyżej.*

¹⁷ Średnią arytmetyczną \bar{x} liczymy ze wzoru:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} \quad (7)$$

gdzie: x_i – wartość zmiennej w i -tym okresie lub i -ty pomiar, n – liczba badanych okresów lub pomiarów.

BIBLIOGRAFIA

1. Barteczko K., Grabowski J., Wrzosek A., *Analiza przewag konkurencyjnych polskich regionów na europejskim rynku turystycznym*, Instytut Konjunktur i Cen Handlu Zagranicznego w Warszawie, Warszawa 2003.
2. Bochiński J., Zawadzki J., *Polska. Nowy podział terytorialny. Przewodnik encyklopedyczny*, Świat Książki, Warszawa 1999.
3. Józwiak J., Podgórski J., *Statystyka od podstaw*, PWE, Warszawa 1998.
4. Kotarbiński T., *Traktat o dobrej robocie*, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław 1975.
5. Marczak M., *Rola turystyki w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa zachodniopomorskiego*, (w:) Wybrane problemy integracji europejskiej i regionalnej oraz zarządzania, „Zeszyty Naukowe Wydziału Ekonomii i Zarządzania”, nr 5, Politechnika Koszalińska, Koszalin 1999.
6. Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 czerwca 2001 r. w sprawie wykazu gmin i powiatów wchodzących w skład województw, Monitor Polski Nr 20, poz. 325.
7. Rocznik statystyczny, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2004.
8. Sobczak M., *Statystyka*, PWN, Warszawa 1997.
9. Sobolewski K., *O pojęciu skuteczności i pojęciach związanych*, Politechnika Koszalińska, Koszalin 1998.
10. Szwichtenberg A., Borzyszkowski J., *Dyskusja nad miernikami funkcji turystycznej miejscowości*, „Problemy Turystyki”, nr 1-2/2000.
11. Szwichtenberg A., *Walory środowiska przyrodniczego – szansą dla rozwoju nowych form turystyki na Pomorzu Zachodnim*, (w:) Człowiek i środowisko przyrodnicze Pomorza Zachodniego. II Środowisko abiotyczne, praca zb. pod red. R.K. Borówki i A. Witkowskiego, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2004.
12. Szwichtenberg A., *Gospodarka turystyczna polskiego wybrzeża*, Monografia Wydziału Ekonomii i Zarządzania, Nr 121, Politechnika Koszalińska, Koszalin 2006.
13. *Turystyka polska w 2005 r. Układ regionalny*, Ministerstwo Gospodarki, Instytut Turystyki, Warszawa, 2006.
14. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. 98, Nr 96, poz. 603.
15. Warszyńska J., Jackowski A., *Podstawy geografii turystyki*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979.
16. Zieleniewski J., *Organizacja zespołów ludzkich*, PWN, Warszawa 1972.

EFFECTIVENESS OF THE ACTIVITIES PURSUED BY THE LOCAL GOVERNMENT AUTHORITIES OF POMERANIA FOR THE DEVELOPMENT OF TOURISM

The present thesis serves to analyse the effectiveness of the activities pursued by the local government units in question to the benefit of the development of tourism. Effectiveness is one of the forms of the efficiency of the actions evaluated with the respect of reaching the goal that was intended. It constitutes the basis for this evaluation. The area of research covered by the present thesis is one of the seven Polish tourist macro-regions delineated by the Institute of Tourism: the Region of the Baltic Sea Coast and the Pomeranian Lake District (Pomerania). The overriding goal of the thesis is an attempt to make an evaluation of the effectiveness of the activities undertaken by local government units for the development of tourism.